

ЦОНЧО РОДЕВ
„ДЕНЯТ СЕ ПОЗНАВА ОТ
СУТРИНТА“
ЧЕТИРИ СЛУЧКИ ОТ
РАННИТЕ ГОДИНИ НА
ХАДЖИ ДИМИТЪР

chitanka.info

1

ЗАКАНАТА

За разходка или зияфет^[1] всеки друг предпочиташе прохладата нагоре, по Селишкия или Новоселския боаз, те обаче винаги слизаха към равнината, по течението на Куруча. Нищо, че там тегнеше задух; пък и комарите не липсваха. Тъй като главната им грижа беше „тежко да го дават“ (този израз по онова време, както и днес, честичко се използваше в Сливен), те не си го признаваха дори и помежду си, но всъщност за катадневните си летни излети избираха именно тези места не заради прелестите на реката, а за да понагледат бахчите^[2] и бостаните си покрай нея. Ратаите са си ратаи, но друго е стопанинът сам да хвърли едно око, знаеш...

Общо взето, не вървяха зле работите по техните имоти. Поне до този ден, в който сякаш гръм трясна пред хаджи Кутьо — завари зеленчуковата си градина дотолкова изпотъпкана, сякаш три хергелета^[3] жребци бяха вилнели в нея. Когато се посъвзе, той грабна за ризата вардянина бай Слави и така го разтърси, че отлепи краката му от земята.

— Какво можех да сторя, чорбаджи! — оправдаваше се старият човек. — Сбили се бяха една тайфа^[4] турчета и няколко наши, български момчета от Клуцохор... Виж ме на! — Той показва една цицина колкото половин кокоше яйце на глава си. — Те мене, стареца, не пощадиха, че пипера и доматиите ли...

— Аз пък мислех — обади се миролюбиво дебелият Ефтим Чорбаджи, — че тия битки стават само горе, към Кумлука или около Харманите. Не е било по силите на Слави да ги възпре, Кутьо. Виждал съм ги проклетите му хлапета — като се сбъхтят, никому не прощават.

— И не знаят мяра — подкрепи го и Чорбаджи Йоргаки. — Не помните ли оня резил вчера?

Напомняше една наистина смешна случка, на която предния ден бяха станали свидетели. Едно кръглолико и набито българче бе скрило

дрешките на две-три турчета, влезли да се къпят по вировете на Куруч, а после ги бе погнало с камъни, та така, голи-голенички, ги бе прекарало през града чак до тяхната Айше-Хатун махала.

— Момчетийска им работа — завърши утешително чорбаджи Йоргаки. — С тях на глава излиза ли се?

Обаче два дни по-късно той напълно изостави този миролюбив тон. То стана, когато същата групичка от най-видните сливенски християнски първенци попадна на една такава война между турчета и българчета. А то беше още по-надолу по реката, при „Аркаръ куруч“, където, наблизно до бабината Трънкина воденица, се простираха прочутите бостани на Йоргаки — най-първия от първите.

То наистина не беше детско сбиване, а баш война; двете „войски“ тръгваха една срещу друга под гърма на измайсторени от тях барабанчета и с развени байраци — зелен на турчетата и червен на българчетата. Отначало чорбаджиите спряха да позяпат с любопитство (то там недалеч и възрастни турци следяха сеира^[5]), но това продължи само докато битката приближи до бостаните на чорбаджията. Тогава чорбаджи Йоргаки изведнъж разбра какво щеше да последва, и хукна да прогони „хайтите му недни“, преди да са поразили имота му. Другарите му се затътриха подир него за да му помогнат. Кешки да не бе им идвало на ум да го правят! Не само че не опазиха бостана, ами и сами си пострадаха: един поразкашкан домати се залепи точно върху челото на Йоргаки, по-зле изпати хаджи Гендо — той бе улучен от добре насочен запъртък, който се разточи по новата му салтамарка, изпотрошиха се и шарените джамлъци на хаджи Йоргакевия къошк^[6], с който той толкова се гордееше...

— Туй вече не може да продължава! — рече мрачно Йоргаки, когато се поизмиха на вадата. — От тук отивам право при каймакамина^[7]. Каушът^[8] е за това — да вразумява хаирсъзите^[9]. Големи или малки.

— А, не — размърда охранения си врат Ефтим чорбаджи. — Ще си вкараш таралеж в гащите. Не видя ли онуй кльоцаво турче, дето носеше зеления байрак и първо побягна през бостана ти? То е на кърагасъ^[10] Ведат ага^[11] изтърсакът. Или вярваш, че гарван гарвану око ще извади?

Чорбаджи Йоргаки се почеса по изпотения тил — изгледите да настрои срещу себе си началника на сливенската полиция хич не го

възрадва.

— А видяхте ли нашите българчета, бе? — обади се хаджи Гендо, като продължаваше да бърше петната по салтамарката си. — Коскоджамити хайдамаци^[12] имаше между тях, вече мустаки им поникнали, пък ги водеше едно ей толчаво, ще речеш — до коляното ми със зор ще стигне...

— И какъв свиреп поглед имаше само! — добави хаджи Стамат. — Като втренчи ония ми ти очи в мене, рекох си, ей сега ще вдигне сатър да ми разцепи главата^[13].

— Кое бе? — издигна глас хаджи Кутьо. — Онова якото с кръглата глава ли? Него аз го познавам. Хаджи Димитър е то, чадо на хаджи Никола Кебеджията.

— Не чадо, а изчадие — изруга Йоргаки, а Ефтим добави:

— Хубав хаджия! Не праведник, а жив хайдутин и кеседжия^[14]. И да знаете, той и само той беше онзи обесник, който посред бял ден преведе голите турчета през Сливен, та ги окепази^[15] пред целия град... Ама то нали знаете — крушата не пада далеч от корена си...

Разбраха намека му — в Сливен отдавна се шушукаше, че Стоян и Добри Кръстьови, братята на Никола Кебеджията, дълго са върлували като хайдутини в Балкана, а за хаджи Маринка, невяста на Никола и майка на хаджи Димитър, почти сигурно се знаеше, че е от коляното на прочутия войвода Желязко Палабуюка.

— Добре, че го каза, хаджи — заплашително сви вежди чорбаджи Йоргаки. — Ако не можем се оплака на каймакамина, то ще намерим колай^[16] да принудим Кебеджията да вразуми този свой, хм, хаджия...

И с тези думи той се отправи към Клуцохор — онази махала на Сливен, от която бяха излезли най-много хайдутини и войводи. Другарите му го последваха.

Почти никой не казваше на хаджи Никола по бащино и дядово име Кръстьов Асенов, а го знаеха главно като Кебеджията. Вече от доста години той държеше хан в Клуцохор, наблизко до църквата „Свети Никола“, но прякора си дължеше на кебетата^[17], с които се бе замогнал, преди да подхване ханджийството. Какво точно са му наговорили чорбаджиите, не можа да се разбере, но то пролича от настроението, с което по-късно вразумяваше петгодишния си син в една от задните стаички на хана:

— Ти, бе! — редеше му. — Как не те е срам! Язык, че още ей толчав съм те водил на Божи гроб и съм те топил в реката Йордан! Да ме срамиш ти пред най-почетните сливналии...

— Почетни! — изсумтя уж на себе си малкият хаджия, но достатъчно високо, за да бъде чуто от баща му. — Изедници и османски подлоги...

Хаджи Никола му опърли бузата и врата с един здрав шамар. Димитър се заклати, но стисна зъби нито извика от болка, нито сълза се показа на очите му.

— Вярно ли е туй — продължи бащата, — че водиш тайфа хаймани като тебе, да вършите поразии из хорските имоти?

— Не е вярно. Ние се бием с феслиите. Война е то, тате, пък във война се гледа врага, а не доматиите и карпузите^[18].

— Уж не е вярно, ама е вярно. Сам признаваш, че от вашите войни пострадват и бостаните, и бахчите.

— Че по-добре ли е заради някакви си бахчи да обърнем гръб на турчулята? Та те да не са по юнаци от нас, тате? Или ще ме поучиш да им превивам робски врат?

Кебеджията се почувствува с опрян до стената гръб — той самият съвсем не беше от ония, които се примиряваха с робския хомот. И като не се досети какво друго да направи, повиши глас:

— На тебе ли остана бе, педя хлапе, да събаряш турската царщина?

И получи неочаквания отговор:

— Аз ами! Щом като вие, големите, си траете...

Последва плесник и по другата буза. Но той не беше като онзи, първия, който още се червенееше върху лицето на малкия Димитър — може да се каже, че сегашният бе нещо средно между шамар и милувка. Ядосал се бе хаджи Никола, но в същото време се бе и погордял с ранното юначество на момчето си; както вече се спомена, хаджи Димитър едва бе навършил пет години.

— Ами чорбаджиите? — продължи по-меко. — Те поне не са агалари, не искат — как го рече? — да им се превива робски врат. Добри християни са те, че и хаджии при това, защо си нападали и тях?

— Защото са по-лоши и от турците, тате. Заради пустото си богатство, заради дините и пъпешите си те са готови до един да ни продадат на гаджалите^[19].

За втори път днес Никола Кебеджията се видя затруднен в спора с малкия син, „педя-хлапето“. Защото той самият гледаше горе-долу по същия начин на „първенците“ и дори между верни приятели ги наричаше „чорбаджийската пасмина“. И затова приключи:

— Да си събираш устата, чуваш ли? От днес нататък ти забранявам всякакви войни с турчетата и каквато и да е нападка, с думи или с друго, към чорбаджиите. Ясно ли е?

— Ясно е.

— Хайде тогава, обирай си крушите!

Тъй завърши тази кавга между бащата и сина. Уж с обещания, но всъщност нито Никола Кебеджията повярва, че момчето ще се преобрази в кротко агне, нито хаджи Димитър помисли да се откаже от войната с турците и с техните раболепни слуги.

Това най-напред разбраха чорбаджиите.

Още на следния неделен ден, когато, след черковен отпуск, те се бяха събрали на раздумка в кафенето, една кръгла главичка със свирепи очи се подаде от прозореца току-до лакътя на Чорбаджи Йоргаки и чуха един детски глас да произнася съвсем не по детски:

— Вие ме ковладите на баща ми, че щял съм да стана хайдутин. Ама от сега да знаете — ще дойде ден, до един ще ви изколя^[20]!...

И главицата изчезна също така внезапно, както се беше появила.

Кой знае защо, но никой от чорбаджиите не се засмя на тази детска закана. Напротив — умислиха се. Дали по някакъв начин в този миг не надникнаха в бъдещето, та там видяха, че Хаджи Димитър един ден наистина щеше да стане страшилище наравно и за поробители, и за чорбаджии?

---

[1] **Зияфет** — гощавка. ↑

[2] **Бахча** — зеленчукова градина. ↑

[3] **Хергеле** — стадо коне. ↑

[4] **Тайфа** — дружина, чета (най-често на безделници). ↑

[5] **Сеир** — зрелище; гледане. ↑

[6] **Кьошк** — лека постройка в имот извън населеното място; предна отворена и покрита част на къща. ↑

[7] **Каймакам(ин)** — околийски началник, управител на околия.

↑

[8] **Кауш** — килия в затвор. ↑

[9] **Хаирсъз(ин)** — зъл човек, проклетник. ↑

[10] **Кърагасъ** — околийски полицейски началник. ↑

[11] **Ага** — господин; турски административен чиновник ↑

[12] **Хайдамак** — едър и глуповат човек; дангалак. ↑

[13] Автентично. Ето какво пише за това видният изследовател на миналото на Сливен д-р Симеон Табаков: „Х. Димитър имал нещо необикновено в погледа си. Гледал изпод вежди и когато му се случвало да се възмути от нещо, спирал се и втренчвал очи, стоящ така неподвижен и без да премигне или да каже дума, след което отминавал или се хвърлял като лъв.“ ↑

[14] **Кеседжия** — разбойник, кръвник. ↑

[15] **Кепазе** — срамен, позорен. ↑

[16] **Колай** — начин на постъпване; способ, леснина. ↑

[17] **Кебе** — дебела вълнена тъкан; връхна дреха от такава тъкан.

↑

[18] **Карпуз** — диня. ↑

[19] **Гаджал(ин)** — презрително прозвище за турчин. ↑

[20] Думите на заканата — автентични. ↑

2

ВОЙНАТА СИ Е ВОЙНА

Хаджи Димитър беше пето дете на Никола Кебеджията. След него се намериха още пет, та станаха общо седем сина и три дъщери. Дали защото беше тъкмо по средата на голямата челяд, или туй беше по заслуга на неговия твърд характер, но бащата го имаше между по-големите — ония, пред които и ще се поодума, и съвет с половин глас ще поиска, и ще се покахъри. Напоследък в тези разговори на „големите“ все по-често се чуваше думата „мурабе“, ще рече — война. Търговци, джелепи^[1] и караабаджии^[2], които отсядаха в хана, след като са били в Цариград, все клатеха глави и повтаряха: мурабето било сигурно, нямало да мине и година и пак щели да се хванат за гушите дядо Иван и гъжвалиите^[3], кръстът и полумесецът. Но и да не бяха тези приказки, то пак си личеше, че работата отива на война, само сляп можеше да не го види, да не го разбере. Ден подир ден в Сливен се мъкнеха от юг стройни бьолюци^[4] редовен аскер^[5] и многочислени тълпи башибозук^[6], оставаха малко, колкото да си починат и да сторят някой зулум^[7], а сетне поемаха пак на север, към Дунава. Защо се нижеха те вече седмици? Да не би да бяха въдичари, тръгнали да ловят пъструга и сом във великата река?

— Голяма войска, голямо нещо се ниже през Балкана — думаше загрижено Христо, най-старият от синовете (и едничък от „големите“, който не беше хаджия — когато преди десет години Никола Кебеджията тръгна на хаджилък, взе и децата си, колкото бяха народени дотогава, остави само Христо да пази дома и имота). — Ще залеят Московията като море...

— Дали ще я залеят, аз не зная — поклати глава хаджи Никола, — ала зная друго: дорде тази паплач да се измете на север, ние хептен^[8] ще осиромашеем.

— Тъй де — подкрепи го хаджи Янаки, третият. — Виждали ли сте тези зебеци^[9] и манафи^[10], дето султанът ги има за войска, след

като ядат и пият до продънване, да оставят барем един бешлик^[11] на масата?

— Или за стопанисването на коня си да платят? — подкрепи го и хаджи Петър, четвъртият.

Много пъти се бяха водили тези загрижени разговори и одумки, но днес ги наруши онзи, комуто най-малко подходдеше — хаджи Димитър, най-младият от „големите“. Той рипна на крака и рече страшно:

— Я млъкнете бе! Как не ви е срам таквиз думи да изричате! Дядо Иван ще ни отървава от мръсното иго, пък вие за шише ракия и торба зоб сте се загрижили...

Стъписаха се — колкото от словото, толкова и от вида му.

По това време хаджи Димитър беше на дванадесет години^[12]. Поизточил се бе и наедрял, дори рехав мъх се забелязваше вече на горната му устна, от предишното бе запазил само остротата на погледа си и буйността.

— Какво сте се разхленчили за асприте^[13] и паницата леща? — продължи той. — Щом ще става война, ние, тъй както ни гледате няма да сме сеирджии отстрана, а войници ще бъдем.

— На дядо Иван помощници — уточни хаджи Кръстьо, който беше най-близо до Димитър по нрав.

— Пък войната си е война — не спираше малкият хаджия. — Паднем ли му на сгода, османлията и ще ни граби, и ще ни тъпче, че може и на живота ни да посегне. Но пък дойде ли на чалъм^[14] нам, ние също няма да му простим. Туй е то войната...

Дълго мълчание изпрати невъздържаната хаджи Димитрова реч. Най-сетне го наруши бащата. И има доблестта да приеме упрека на хлапака:

— Прав си, сигурно си прав — рече. — Сбият ли се турчулята и дядо Иван, ние не можем остана настрана, със скръстени ръце, трябва да търсим колай да помагаме на нашите братя. — После обаче добави с променен глас: — Ала сигурно е и друго. Продължиш ли ти, хаджи Димитре, и навън с тези приказки и захванеш ли да действуваш според словото си, ние няма да оцелеем дълго, че да бъдем войници на московския цар срещу келявия султан...

Имаше и предупреждение, и настойчив съвет, че даже и малко молба в тези думи на бащата.

Ала не мина и една неделя и събитията показаха, че на немирния и дързък хаджи Димитър те са влезли през едното ухо и са излезли от другото.

Беше гроздобер и шарпаните^[15] се стичаха отвред към Сливен. Както ставаше открай време, турци, тукашните и още повече външните начесто ги спираха, за да си вземат по няколко отбрани чепки, че сегиз-тогиз и цели кошници, но тези случки гроздоберачите не си слагаха на сърце — хем бяха свикнали, хем тази година беше наспорил господ, та имаше и за османлиите, и за грижовните стопани. В този ден срещу една такава шарпана, която воловете тежко-тежко влачеха откъм Чаирлийските^[16] лозя, се изправиха трима въоръжени до зъби низами^[17] и с повелително „Ду-у-ур!“^[18] вдигнаха предупредително ръце на коларя; бяха от онзи алай^[19], на който сливналии, кой знае защо, казваха „чергалии“ и войниците от който уж се славеха с име на по-разбрани и по-свестни. Отначало случката не загрижи никого — ще се назобят агаларите и шарпаната ще си продължи пътя. Ала този път се случи нещо съвсем друго — „чергалиите“ изобщо не посегнаха към гроздето, а си извикаха нещо, уловиха по една от гроздоберачките и ги повлякоха към шубраците на Хамам баир. Разпищяха се жените, стъписаха се двамата мъже, които водеха шарпаната — що можеха да сторят те, безоръжните, на аскерите, накачулени от глава до пети с какви ли не пушки, ятагани^[20] и пищови?

Тримата похитители и техните жертви вече се закриваха сред гъсталаците на баира, когато сякаш изпод земята изскочи едно момче, което гроздоберачите веднага познаха — беше хаджи Димитър, всепризнатият войвода на всички българчета-размирници от Клуцохор. Сякаш без да си дава сметка, що може да се случи, когато се отиде с две ръце срещу трима възрастни мъжаги с толкоз оръжие по тях, синът на Никола Кебеджията изтръгна остена от десницата на коларя, пътем награби няколко по-едри камъка и с яростен вик се спусна подир низамите.

Сбъркаха се турците от това неочаквано нападение, почудиха се какво да правят — дърпащите се жени ли да държат, от тоя малък рис ли да се бранят (нали ще станат за резил, че едно нищо и никакво хлапе ги е накарало да вдигат силиях^[21] за защита?), да се престорят ли, че нито са го видели, нито искат да знаят за него. Още се чудеха те кой път да изберат, когато хаджи Димитър им показа, че няма намерение да

се задоволи с викове и заплахи. Един камък, добре прецелен с бринка (така сливенските момчета казваха по онова време на прашката), изби три кътни зъба на единия, няколко яки удара на остена отнесоха феса, че и част от ухото на другия... Третият, напълно объркан, не дочака да види какво е било пригответено за него, а пусна „своята“ гроздоберачка и позорно търти да бяга по южния склон на Хамам баир. Неговите аркадаши^[22] изобщо не се сетиха да посегнат към оръжията си, а последваха примера му и презглава хукнаха подир него.

Хаджи Димитър ги гони през целия Хамам баир, че и далеч отвъд него — чак докато ги видя да вдигат праха по Джан-куртаран...

Има ли смисъл да се казва, че още същия следобед неговото име не слизаше от устата на сливенските българи? И че даже свещениците го споменаха с благодарност във вечерните си ектении? Заваляха похвали и върху хаджи Никола, загдето е отгледал такъв юнак, още толкоз малък, пък вече закрилник на слабите, и бащата уж сумтеше, пък виждаше се, че отвътре се радва и гордее. Не изразяваха доволство само сливенските турци, те невям вече усещаха накъде ще избие това ранно юначество, а чорбаджиите направо си го казваха: „Един ден ще ни подпали чергата, тоя дженабетин^[23]...“

Да, ама случката с тримата посрамени низами не завърши дотук. Имаше тя продължение, и то от онези, дето са обагрени с кръв.

Тъй се подредиха нещата, че алаят на „чергалиите“ се застоя по-дълго в Сливен. И не щеш ли, седмица след събитията по есирлийския път същите трима низами, преминавайки през брода на Куруча (дето след десетина години бе вдигнат Големия мост), зърнаха отдалече онова набито момче, което с камъни и сопи ги бе гонило по баирите.

— Юнуз, Бейхан, гледайте! — развика се онзи, който го зърна пръв. — Кълна се в брадата на Пророка, той е!...

— Той е! — съгласиха се в един глас другите. — Сега ще му го върнем тъпкано...

— Само че първо да го проследим внимателно — добави Бейхан, — може да го изпуснем из тия криви сокаци^[24].

Проследиха го. И го видяха да изчезва във входа на един хан, който се намираще оттатък реката, наблиз до гяурския^[25] храм „Свети Никола“. Тогава тримата измъкнаха пищовите, запрегнаха ги и като се подканяха един-друг, нахлуха в хана. По никое време през деня

беше, та там нямаше никакви мющерии^[26], само двама младежи чистеха и пребърсваха масите.

— Не е нашият, други са — рече Нури, третият от „чергалиите“, след като ги огледа. — Измавило ни е копелето. Уж влезе тук, пък е свърнал нанякъде...

В същото време младежите се извърнаха към тях, престориха се, че не са забелязали пищовите в ръцете им и единият — беше Янаки, третият от синовете на хаджи Никола — ги подкани:

— Буйрун, заповядайте, агалар! Разположете се и кажете що ще обичате.

Спогледаха се тримата злополучни воители на султана: нито да сторят нещо на непричастните в онази случка младежи, нито да подвият опашки, след като с такъв сербезлик^[27] са нахлули тук със запрегнати пищови — и тъй, и иначе все ще станат отново за посмешнице. Почудиха се те как да излязат от това положение, и Юнуз (онзи, комуто липсваше парче от ухото) пръв съобрази:

— Отваряйте чекмеджето с парите, чоджуклар^[28], и изсипвайте тук всичко, което е вътре!

— Да имате да вземате — каза в отговор, по-големият, хаджи Кръстьо. — Никакви пари...

— Дай им бе, бате! — подкани го другият; хаджи Янаки знаеше, че сега, сутринта, в чекмеджето имаше само дребни пари за връщане. — Дай им и да се пръждосват.

— Дума да не става! — отсече Кръстьо. — Да не би да са се трепали да ги печелят, та сега...

— Я стига приказки! — насочи пищов към гърдите му Нури. — Давай чекмеджето или-и-и...

А Бейхан уточни:

— „Я кемер долосу, я хендек долосу“^[29].

— Тъй ли? — разнесе се един глас зад тях, който странно преливаше ту в мъжки, ту в детски. — Щом така го рекохте, тогаз нека да е хендек долосу^[30].

Докато още се извърщаха, един тежък ръжен се стовари върху главата на Нури. Турчинът изпусна пищова и мълком се повали с разцепен череп. Другите познаха, че ги бе нападнал именно „техният“ човек; зърнал ги бе той, че са по петите му, та се бе мушнало зад вратата. Бейхан дори свари да гръмне, но в бързината не го улучи и

куршумът му се заби някъде в тезгяха. Втори изстрел, не успяха да дадат. Кръстьо с един юмрук събори Юнуз и го притисна с тялото си към земята, Димитър и Янаки с ръжен и стол претрепаха Бейхан, а сетне и борещия се Юнуз.

Като се разправиха с нападателите, братята заключиха вратата на хана и се запитаха какво да правят с труповете им. Не мислиха дълго. Завлякоха ги в мазето, изкопаха под кюмюрлука един трап, хвърлиха ги вътре, затрупаха ги, а накрая закриха всичко с въглищата.

Малко по-късно тримата братя си поливаха един на друг над сутовцата^[31] и Кръстьо, докато смъкваше въглищния прах от лицето си, каза със смях:

— Излезе тъй, както го рече Димитър — войната си е война. Нападнаха ни с пищови, пък се намериха в кюмюрлука...

— Трябва да пишем едно писмо на дядо Иван и да му го проводим в Московията — обади се хаджи Димитър между две пливания. — Нека зачеркне трима от списъка на душманите^[32] си.

---

[1] **Джелеп(ин)** — търговец на добитък. ↑

[2] **Караабаджия** — прекупвач на аба; човек, който възлага изработването на аба. ↑

[3] **Гъжвалия** — пренебрежително прозвище за турчин, чалмалия. ↑

[4] **Бьолук** — рота. ↑

[5] **Аскер** — войска; войник. ↑

[6] **Башибозук** — нередовна войска; прен. сбирщина. ↑

[7] **Зулум** — насилие, грабеж. ↑

[8] **Хептен** — напълно. ↑

[9] **Зебек** — член на малоазийско племе. ↑

[10] **Манаф** — член на малоазийско племе. ↑

[11] **Бешлик** — монета от пет гроша. ↑

[12] Следователно стичането на турските войски към север е било като подготовка на тъй наречената Кримска война (1853–1856). Хаджи Димитър е роден през 1840 година. ↑

[13] **Аспра** — дребна сребърна монета. ↑

[14] **Чалъм** — похват, хватка (в борба); **чалъмлия** — борец, който владее много хватки. ↑

[15] Шарпана — диалектна дума от Сливенско, по произход от турско-арабската „шарапхане“ — возен на колела нарочен съд (кораб) за превоз и мачкане на грозде. ↑

[16] Чаирлий — с. Речица, сега квартал на Сливен. ↑

[17] Низам — редовна войска; войник от редовните войски. ↑

[18] „Стой!“ (тур.). ↑

[19] Алай — полк. ↑

[20] Ятаган — къса извита сабя. ↑

[21] Силях — оръжие. ↑

[22] Аркадаш — другар. ↑

[23] Дженабет(ин) — проклетник, вагабонтин. ↑

[24] Сокак — улица. ↑

[25] Гяур(ин) — немохамеданин, неверник. ↑

[26] Мющерия — клиент; купувач. ↑

[27] Сербез — нахално смел; упорит; **сербезлик** — показване качества на сербез. ↑

[28] Чоджук — дете. ↑

[29] „Или кемерът (кесията) пълен, или трапът пълен.“ Турска поговорка. ↑

[30] „Да е пълен трапът“. ↑

[31] Сутовца — диалектна сливенска дума, означаваща мивник; представлява наклонена дъска на чардак за миене, водата от която се изтича направо на земята. Думата вероятно е от турски произход и означава „водна дъска“: „су“ — вода и „тахта“ — дъска. ↑

[32] Душман(ин) — враг. ↑

3

ЕДИН ТИРАНИН ПО-МАЛКО

Случи се, че „дядо Иван“ загуби тази война. Отначало успехът беше на негова страна. Водени от своя прославен командир генерал-адютант княз Горчаков, руските солдати преминаха Дунава, обсадиха силната крепост Силистра, а отделни техни отряди слязоха на юг чак до Балкана. Сетне обаче военното щастие наклони към турците. Англичани и французи се притекоха на помощ на султана, изпратиха безброй кораби и многочислени войски и след тежки боеве край Севастопол и изобщо по Кримския полуостров (затова войната получи названието „Кримска“), Русия се принуди да иска мир. Турците сияеха. И макар че за победата имаха от скромнен по-скромнен принос, перчеха се и се надуваха до спукване.

Така дойде време, когато войските им, разни арапи, анадолци и зебеци, които години наред се бяха влачили на север, сега се занизаха в обратна посока. И Сливен отново запъшка заедно с цяло Българско по ангариите^[1] и от своеволията на аскера. Сега даже беше по-тежко — преди поне се живееше с надеждата, че войната ще донесе строшаване на робската верига...

По това време в хана на хаджи Никола Кебеджията бе отседнала една военна част и то от цариградските, най-представителните. Хазяйничеха аскерите съвсем като у дома си, а семейството на ханджията трябваше не само да ги хранути, но и за конете им, настанени в обора, да се грижи. Началник им беше един млад и много наперен юзбашия^[2], толкова наперен, сякаш сам, с двете си ръце, бе поставил Московията на колене. И какво го беше прихванало, че си бе избрал за жертва хаджи Димитър — от сутрин до вечер се чуваше само „Ти бре, я изтичай до кафенето да ми донесеш едно тежко-сладко!“, „Я ми полей“, „Я ми лъсни ботушите!“, я това, я онова — цял ден. И хаджи Димитър тичаше нагоре-надолу; какво друго да прави — не се ли подчини, ще доведе съсипията и на дом, и на семейство, и на имот.

Търчеше той да угажда на разните прищевки и своенравия, макар че от гняв и обида кръвта през цялото време тупаше в слепоочията му. И само веднъж не се стърпя и каза на български:

— Опичай си акъла, човече! Дядо Иван може да е сключил мир с вас, но аз — не. Хаджи Димитър е още във война с вас, така да знаеш!

— Какво рече той хаирсъзин? — запита офицерът.

— Обади ми се къде си го изпратил — замаза работата Никола Кебеджията.

— Тъй ли ти се обаждат синовете ти, бре гяур? Ще рече човек, на кръв ти се заканват...

— Дотежало му е, юзбаши ефенди^[3] — сви рамене бащата. — Ама и да ти кажа правичката, има защо да му е дотежало. Какво си го нарочил, та от тъмно до тъмно го гониш за щяло и нещяло?

— Аха! — засмя се турчинът и засука мустак. — Аз съм виновен, а?

— Не ти е сторило нищо момчето — продължи хаджи Никола, — пък ти си му вдигнал мерника тъй, сякаш десетгодишен гарез му имаш. Ако нещо си недоволен от него, на мен го кажи. Баща съм аз и господар на тоя хан — ще намеря начин да оправя работите.

— Много е курназ^[4] синът ти, ханджи, туй е, дето не мога да търпя у него — призна юзбашията. — Ние, както ни виждаш, цяла царщина тръшнахме, пък той ни гледа от горе на долу, сякаш по сила е над нас. И очите му таквиз едни кръвнишки... Ужким се подчинява, пък личи си — да има колай, до един ще ни издуши.

— Ех и ти, юзбаши ефенди! — разпери ръце и се разсмя пресилено Кебеджията. — Като те слушам, сецам се една ваша приказка: „Боюна ве постуна якъшмас“^[5]. Хич ти може ли човек като тебе, големец и забитин^[6], свят видял и на война ходил, да тръгне да дели мегдан с едно вчерашно хлапе, дето бръснач не е допирал още до лицето му...

— Вчерашно хлапе, ама готов хайдутин — не се съгласи турчинът. — Не знам какво мляко е бозал, ама не кръв, а яд тече по жилите му. Мрази ни, че чак се задавя в омразата си. Таквиз като него, когато пораснат, развяват бунтовни байраци в Балкана и вдигат ръка срещу правоверните, та дори и срещу падишаха^[7].

— Въобразил си си, ефенди, не е таквоз момчето. Причината е друга, аз да ти кажа. Мързеливо е то, та гледа накриво, понеже го

караш да работи. Пък да прощаваш, ама и не му е лесно, знаеш. Нали е казано: „Генч беге хизмет итмек, беяз бейгире тимар итмек гибидър.“^[8] Зарежи го, не се равнявай по неговия акъл, ефенди. Остави го на мира и ще видиш как бързо-бързо ще престанат очите му да гледат кръвнишки.

— Не ми давай ум що и как да върша, ханджи — закани се с ръка юзбашията. — Инак и тебе ще вкарам в пътя!

И с тези думи се разделиха.

Не си взе поука от хаджи Николовите съвети юзбашията и продължи да я кара по прежнему. Но съвсем, съвсем скоро стана хиляда пъти пишман^[9] за това.

Ден-два след този разговор той отиде до обора да нагледа дали гяурите добре се грижат за конете. И не щеш ли, там попадна на хаджи Димитър, който току-що бе премел около животните. Не беше лошо преметено, но младият юзбашия подвикна заядливо:

— Туй метене ли е бре, хандзър^[10]? Тъй ли се мете край низамски коне?

Прекипя на хаджи Димитър. Той се облегна на дръжката на лопатата и каза право в лицето на турчина:

— Щом не го харесваш, сам си премети. И без това си таман за метач...

— Що рече? Що рече? — не повярва на ушите си младият забитин.

Вместо да замаже работата, момъкът отчетливо повтори дума по дума казаното. Кръвта се качи в главата на турчина. Той измъкна сабята си и тръгна напред, като се заканваше:

— Ще ти отсека и двете уши, та да помниш кога си отговарял безочливо на един господар!

Хаджи Димитър продължаваше да се обляга на лопатата. Изглеждаше като да се е вкаменил от страх, но всъщност не изпуцаше нито едно движение на юзбашията. И когато онзи замахна с оръжието, той пресрещна сабята му с дръжката на лопатата, сетне така халоса ръката на турчина, че тя изпусна сабята. Хаджи Димитър не се задоволи с това, но стовари лопатата и върху главата му („хлопнал го по капацината“, както щеше да разказва по-късно). Не спря и дотук, а продължи да го налага, където завари, като редеше:

— Казвах ли ти аз да не ме закачаш, бе! Не ти ли рекох, че още съм във война с вас!...

Въоръженият забитин съвсем забрави, че доскоро се представяше за победител над цялата Московия, дори не посегна към револвера си, а удари на бяг, като — срам не срам — захвана да вика за помощ. Хаджи Димитър го следваше в бягството му, продължавайки да го засипва с щедри удари по гърбината. А когато един от аскерите се притече на помощ на своя началник, също и той получи един удар с лопатата — само един, но достатъчен, за да го простре на земята.

Когато попревързаха злополучния юзбашия, той пожела начаса да го заведат в конака^[11]. Изпълниха повелята му, само че той беше на такъв хал^[12], че не го заведоха, а го занесоха. В този окаян вид той се яви пред миралай^[13] бея^[14], началника на всички войски в Сливен, който тъкмо си сърбаше кафето коляно до коляно с Али ефенди, всесилния сливенски кадия^[15]. Жалостиво се оплака юзбашията, показва раните и синините си (дясната му ръка висеше на шарена кърпа, окачена на врата) и поиска най-строга казън за нападателя.

Миралай беят го изслуша смръщено, после извърна въпросителен поглед към кадията.

— Щур за десет щури е този хаджи Димитър, зная го — отговори му Али ефенди. — Той прайва такова нещо.

— Страшилище някакво ли е този хаджия или пехливанин^[16] от сборищата, че да натроши кокалите на един падишахов забитин?

— А, страшилище! — изкиска се кадията. — Шестнайсетгодишно момче е, миралай бей. От ей такъв го познавам...

— Шестнайсетгодишен? — възкликна началникът. — И той е...? — После се обърна към пострадалия: — Ами ти, бре! Коскоджамити юзбашия, който трябва да води войската от победа към победа, да се оставиш да те пречука едно хлапе! И не само да се оставиш, ами сетне да идваш тук да хленчиш и да молиш друг да отмъсти за тебе!... Марш навън! Никакъв падишахов забитин не си ти, а позор за войската и за падишаха... Вън!

Пръв се изкиска кадията Али ефенди. Този негов смях се предаде и на всички останали в конака, та той съпроводи пребития турчин, докато се измъкваше от собата^[17] и се препъваше надолу по стълбите.

Залежа се юзбашията и след две-три недели се представи пред аллаха.

Хората разправяха, че умрял колкото от раните си, толкова и от срам...

— Един тиранин по-малко — каза само хаджи Димитър, когато научи за смъртта на юзбашията.

И не се закахъри повече.

---

[1] **Ангария** — задължителна безплатна работа на робското население. ↑

[2] **Юзбашия** — стотник, началник на сто души; капитан. ↑

[3] **Ефенди** — господин; господине. ↑

[4] **Курназ** — горделив, дързък, надут. ↑

[5] „На боя (ръста) и на чина му не подобава.“ ↑

[6] **Забит(ин)** — офицер. ↑

[7] **Падишах** — титла на султаните. ↑

[8] „Да слугуваш на млад господар, то е като да гледаш бял кон“ (турска поговорка). ↑

[9] **Пишман** — който съжالياва за нещо, извършено от него. ↑

[10] **Хандзър** — свиня. ↑

[11] **Конак** — сграда на държавно учреждение; място за спиране и нощувка. ↑

[12] **Хал** — положение, състояние. ↑

[13] **Миралай** — полковник. ↑

[14] **Бей** — титла за високи военни и граждански чинове; титла на малък феодален владетел или на крупен земевладелец. ↑

[15] **Кадия** — съдия. ↑

[16] **Пехливан(ин)** — борец; прен. герой. ↑

[17] **Соба** — стая. ↑

4

УРЕЖДАНЕ НА ЕДНА СТАРА СМЕТКА

За близо пет столетия робство българинът бе усвоил до съвършенство уменията да търпи и да чака своя ден. Изтърпя той и тази изпития — връщането на „победителите“ — агалари назад в Азия. И животът отново влезе в руслото на тихото ежедневие.

Не, тази дума за тихото ежедневие не е вярна. Тихо и наглед безбурно беше ежедневието само отгоре, на повърхността, както го виждаха от височината на султанските сараи и от чардаците на валийските^[1] и каймакамските конаци. Всъщност под гладката повърхност вече бушуваха две стихии, чрез които се възраждаше народностното чувство на българина — борбите за църковна самостоятелност и небивалият разцвет на образованието, — а съвсем наскоро към тях щеше да се присъедини и третата, революционната. Но дългото иго бе научило българина на хитрост и предпазливост, та той внимаваше вътрешният кипнеж да не събужда вниманието и подозрителността на поробителя, да оставя в него впечатлението, че „раята^[2]“ е кротка и послушна.

Тъй беше в цяло Българско, същото стана и в Сливен. Върнаха се сливналии към абаджийските станове и в занаятчийските дюкяни, даскалите отвориха вратите на училищата, свещениците пак заговориха уж за богоспасно смирение, пък на дело сипеха огън и жупел срещу гръцката патриаршия.

Но ако тази привидна кротост важеше за цял Сливен, имаше един човек в града, който не само пет пари не даваше за нея, а напротив, чудеше се какво ново и по-предизвикателно да измисли, за да стане трън в очите и на турци, и на чорбаджии — хаджи Димитър. Той сякаш имаше една-единствена грижа — как да не остави ден, без да стори нещо „напук“ на властниците, как да даде израз на своята непримиримот, на желанието си да подчертае, че нито се чувствава роб, нито признава силата на тираните.

Първото му предизвикателство беше във външния му вид, в „каяфета^[3]“. Уши си той колчаклии^[4] потури и ги носеше с разкопчани две-три петелки на подбедрицата, кривеше „по хайдушки“ калпак над едното око, кипреше се с червен пискюллия пояс — все неща, които от тридесет и пет години^[5] бяха забранени със закон за раята. А той не само се носеше така, ами нарочно минаваше в този „каяфет“ все покрай конака и пред турските кафенета, та агаларите пулеха очи и шепнеха на своите побратими, българските раболепни първенци: „Ама, чорбаджилар, ножът вече допря до кокала...“^[6] За хаджи Димитър не стигаше и това, та той се сдружи с неколцина младежи на неговите години и нали още от най-ранно детство си беше все пръв, все главатар и войвода, приучи ги да му подражават във всичко — по юначество, по дързост, по размирничество...

... В днешния празничен следобед — беше денят на Света Богородица — тази дружина, все с хаджи Димитър начело, се бе разположила „на теферич^[7]“ сред една полянка по Новоселския боаз. Поизлегнали се бяха момчетата по тревата, между тях, едва наченат, имаше голям гювеч с овнешко и една погача колкото воденичен камък, а отстрана, в рекичката, се изстудяваше бъклица с отлежала от лани шевка. Хапваха по залък лудите глави, радваха се на мимолетната си волност, пък Аджема и Радил, най-гласовитите, бяха подхванали оная, Злати Кокарчоолувата:

*Прочу се Златю войвода:
де види турци — коли ги,
де види хазна — зема я!...*

Другите, разчувствувани от спомена за славния войвода с „чаталестото“ сърце, от време на време се провикваха тъй, че Балканът се огласяше от тук чак до Сините камъни; в тези викове имаше и почит към юнака, и порив да повторят подвизите му, че може би и малко завист. Но тъкмо двамата изпяха прочутите думи на Злати

*Ех, гиди Стара планина!
Дорде е Стара планина,*

на турчин не се прекланям...

и песента секна изведнъж — неусетно за дружината току-до тях се бе изправил не друг, а чорбаджи Йоргаки, най-първият от сливенските първенци. Гледаше ги чорбаджията със смразяващ гняв, те също бяха събрали погледите си в него, дебнеха всяко негово движение, но иначе си стояха тъй, натъркаляни по земята, както той ги бе заварил. Ядосал се беше Йоргаки — спипал ги бе да се разполагат не другаде, а на собственото му място, оградено с трънлив плет, където догодина щеше да строи я долап, я бара — но повече го вбеси тази тяхна неподвижност. Вече от две десетилетия бе свикнал всеки да скоква на крака при неговото появяване и да прегъва гръбнак в чинен поздрав, дори турчулята, дето уж са господари тук, и те не пропускаха да му изразят уважението си, докато тия кюлханета^[8] не искаха и да знаят за неговото появяване.

— Вие бре! — разкрещя се той. — Хаймани с хаймани! Знаете ли вие на чий имот сте се курдисали?

— Ех, чорбаджи Йоргаки — с лек укор му възрази Слав Кехайов, — че какво толкоз сме сторили, като сме седнали в твоя имот? Тревата ли ще повехне, или земята ще се изтрие?

Този отговор, който не бе придружен от никакъв опит да се понадигне веселата дружина, сякаш пусна червено перде пред очите на чорбаджията.

— Млък! — ревна той така, че чак гласът му се прекърши. — Тоз час да изчезвате оттука, иначе...

Пак не помръднаха. А главатарят на момчетиите, непрокопсаният син на хаджи Никола Кебеджията, се подпря на лакът и като кръстосваше присмехулни очи с гнева на неговите, неочаквано вдигна глас и изпя:

*Кукувица кука
на зелена бука,
горо ле зелена,
наша стара майко.*

Войници се пишат

*на войнишко село,
ние ще се пишем
на зелено листе...*

Ако погледнеш, нямаше нищо лошо в това един младеж да си пее. Нито пък думите на песента съдържаха нещо обидно — е, избива на хайдушко наистина, но в края на краищата то си е за сметка на певица. Ала въпреки това чорбаджи Йоргаки си загуби ума от тази песен — тъй, както беше изпята тя в очите му и не как да е, а в отговор на лютата му закана, туй му се видя от дръзко по-дръзко предизвикателство. Нещо сякаш забули разсъдъка на чорбаджията. Той издаде звук като наранен звяр и стиснал тежки пестници и забравил всякакво достолепие, се втурна към веселящите да им даде добър урок за безочливостта им.

Кой те дявол караше, чорбаджи, да си разваляш рахатлъка^[9] и да тръгнеш да мериш сили с тези юначаги? Наистина ли вярваше, че самото ти появяване ги е вцепенило? Не се ли замисли, че може да стане като в поговорката — за вълна да тръгнеш, пък да се върнеш остриган?

По-късно чорбаджи Йоргаки напразно щеше да се мъчи да възстанови миг по миг и движение по движение онова, което се случи. Той запомни само, че насреща му се изправи един-единствен от дружината — главатарят й хаджи Димитър. Последва кратко вчепкване, сетне чорбаджията със смайване усети табаните^[10] му да се отлепят от земята, поляна и дървета изведнъж се появиха под необичаен ъгъл пред очите му, разлюляха се и... и чорбаджи Йоргаки с всичките си седемдесет и пет очи бухна с краката нагоре в най-гъстия трънак на плета, съпроводен от буйния смях на момчетийската дружина.

Още неосъзнал какво се бе случило, Йоргаки понечи веднага да рипне отново на крака. Понечи и начаса се отказа — шиповете така се бяха впили в дрехите и месата му, че всяко помръдване съдираше по малко и от едните, и от другите. Опита се бавничко да се освободи от тази бодлива прегръдка на плета, ала и сега не успя. И като преглътна срама и големството си, се примоли:

— Елате бе, момчета. Елате ме отървете от...

— Слушай, чорбаджи — прекъсна го хаджи Димитър, като се понаведе над него. — Слушай добре, че да разбереш защо се озова в трънака. Ако беше само твоето мандзосване^[11] заради пустия ти имот, щеше да се отървеш с изслушването на една песен. Ако пък беше само налитането ти на бой, най-много да отнесеше един-два пестника.

— А тогаз?...

— Защо си в трънака ли? Ей сега ще ти стане ясно, чорбаджи. Ти помниш ли, когато преди години се врекох да ти върна тъпкано за мюзеверджийствата ти? Или си помислил, че хаджи Димитър е човек, който ще забрави клетвата си?

В съзнанието на Йоргаки се появи смътната картина на една топчеста детска главица, от устата на която се леят люти закани.

— Ама как може бе, хаджи — захвана той, докато все още стоеше така, с краката нагоре. — То бива, бива, ама чак толкоз злопаметство...

— Стига приказки! — срязва го отново младежът. — Измитай се, зер ни се развали хубавото настроение и не отговарям какво може да стане по-нататък.

— Но аз...

— *Стига!* — Очите на хаджи Димитър бяха загубили присмехулството си и сега гледаха остро и кръвнишки. — Тоя кол виждаш ли? Докато река „три“, не си ли пресполовил пътя до Сливен, ще заиграе и той. Едно-о-о... две-е-е...

Чорбаджи Йоргаки бе разбрал, че с този бамбашка^[12] божигробски хаджия не минават пазарлъци, та като остави по бодлите половината от потурите и елека си, ведно с парчета от кожата, изтръгна се от плета.

— Три!... — чу гласа на хаджи Димитър и колът се стовари по задника му, като го изхвърли към портата. — Сега вече можеш да имаш старата ни сметка за уредена!...

Това беше последното, което стигна до слуха на раздърпания чорбаджия. Защото миг по-късно той вече бе свил уши и препускаше на подскоци като заек надолу към града. Зад него склоновете на Стара планина се огласяха от дружно подетата песен:

Войници се пишат

*на войнишко село,
ние се пишем
на зелено листе...*

Бягаше към Сливен Йоргаки, а болката по изподраната снага и срамът да бъде надвит от нищо и никакво келеме^[13] го изгаряха отвътре. Учудването и смехът на излезлите на разходка сливналии, които спираха да видят смачкания му каяфет (чорбаджията бе оставил в трънака дъното на потурите си, та сега се виждаха белите му гащи), съвсем не спомогнаха да се разсее неговият гняв. И тъй както беше раздърпан и окървавен, той изтича право в конака. Приятели бяха те с каймакамина Мустан бей, пък и простъпката не беше малка, та боят начаса̀ проводи нагоре по Новоселския боаз един чауш^[14] и няколко заптиета^[15] — да задържат младите капасъзи^[16] и да ги хвърлят в хапуса^[17].

Стражата завари веселата дружина така, както я бе оставил злополучният чорбаджия — излегната на земята и с бъклица, която обикаляше от ръка на ръка. Като ги гледаше такива млади и зелени — още момчета, не мъже, чаушинът се почуди как човек като чорбаджи Йоргаки е могъл да изпати от тях. Ала той нема̀ време да недоумява: едва си придаде строг израз и с тежки думи заповяда на виновниците да тръгват към кауша, когато го преряза остра болка и пред очите му притъмня — хаджи Димитър го бе хлопнал с бъклицата по главата.

Видели началника си да се сгромолясва пред тях, заптиетата наизвадиха оръжията, един даже свари да гръмне по дръзкия нападател, но в бързината не го улучи. До втори изстрел не се стигна — другите от тайфата се нахвърлиха върху тях, повалиха ги, отнеха им оръжията и докато да се опомнят, измъкнаха учкурите^[18] от потурите им и с тях ги навързаха по околните дървета, като ги нагласяха така, че да могат да се гледат един-друг. После предадоха цялото събрано оръжие на един пъдар, който се случи да минава наблизко, и като размахваха празната бъклица, тръгнаха с песен към града...

Тази невероятна случка — да бъдат нападнати първо чорбаджи Йоргаки, а после и няколко заптиета — потресе Сливен.

Излишно е да се казва, че още до вечерта хаджи Димитър бе заптисан и така се осъществи първото му запознанство с твърдостта на

дюшемето в кауша. (Не стоя дълго там — приятелството на баща му с кадията Али ефенди и няколко подходящи подаръка спомогнаха наказанието да не е бог знае колко тежко.) А името му прогърмя в цъфтящия и многолюден балкански град. Както находчиво щеше да каже Захари Стоянов след години, за турците то влезе в „бабаитския^[19] кодекс“. Пригласяха им и чорбаджиите, които, след злощастния опит на Йоргаки, благоразумно избягваха да си кръстосват пътищата с младия и буен юнак. А простите, но верни на род и отечество люде се възгордяха с него. Мнозина думаха:

— Туй пиле, синът на Никола Кебеджията, един ден ще излети толкова нависоко, че от сянката му ще потръпне всеки турчин, стъпил на българска земя...

И не сгрехиха в предсказанията си.

Но не бяха кой знае какви ясновидци — когато е за хора като хаджи Димитър, важи старата поговорка: „Денят се познава от сутринта“...

---

[1] **Валия** — управител на област (вилает). ↑

[2] **Рая** — немохамеданското население на султанска Турция; прен. — безправен, робски народ. ↑

[3] **Каяфет** — външен вид, изглед. ↑

[4] **Колчаклия** — украса с гайтани. ↑

[5] От 1821 г. — годината на неуспялото въстание на Заверата. ↑

[6] Автентично. ↑

[7] **Теферич** — веселба с гощавка сред природата. ↑

[8] **Кюлхане** — долен човек, негодник. ↑

[9] **Рахат** — спокойствие, безгрижие; **рахатлък** — състояние на рахат. ↑

[10] **Табан** — долна страна на ходилото; стъпало на обувка. ↑

[11] Диалектна дума от Сливенско, която означава мърморене, опяване, досадно повтаряне на едно и също нещо. ↑

[12] **Бамбашка** — особен, необичаен. ↑

[13] **Келеме** — негодник, нищожен човек. ↑

[14] **Чауш(ин)** — старши стражар. ↑

[15] **Заптие** — стражар: заптисвам — арестувам. ↑

[16] **Капсъз(ин)** — нехранимайко, безделник. ↑

[17] **Хапус** — затвор. ↑

[18] **Учкур** — връв за връзване на гащи или потури. ↑

[19] **Бабаит(ин)** — лице, което се представя за юнак, за храбър човек; **бабаитлък** — представяне за юначество. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.